

SOÓS KATALIN

**KATONALEVELEK AZ OLASZ FRONTRÓL
1915–1917**

A közvetlen okait tekintve presztízsszemponatok és katonai megfontolások miatt keletkezett, alapjában a világ újrafelosztására irányuló első világháború a frontokra küldte Európa és Amerika férfilakosságának millióit s az emberi társadalom minden területén, a nemzetközi politika feltételeiben, az egyes országok helyzetében óriási változásokat idézett elő.¹

A háborúba lépő országok óriási anyagi és emberi erőket mozgósítottak. Az erőviszonyok a központi hatalmaknak már a háború kezdetén nem kedveztek. Az antant a háború elején 5 700 000 katonával rendelkezett, míg a központi hatalmak csak 3 500 000 főnyi hasznavehető haderőt állíthattak talpra, ebből 1 400 000 főt az Osztrák–Magyar Monarchia. Ezt a kedvezőtlen erőviszonyt a központi hatalmak csak azzal egyensúlyozhatták volna ki, ha minden erejüket egy irányba vetik latba.² Ez a lehetőség nem realizálódott: a hadműveletek 1914 augusztusában három fronton (német–francia arcvonal, szerb arcvonal, Galícia) és a tengeren indultak meg.

„A háború, amely a résztvevő országok számánál fogva kiérdemelte a világháború elnevezést, egyben modern gépi tömegháború is volt, amelyet a nemzet összes erőforrásainak totális igénybevételével, az ellenség teljes megsemmisítésének céljaival folytattak.”³ – állapítja meg Diószegi István.

Olaszország, a hármass szövetség századforduló óta ingatag tagja, a háború kezdetén bejelentette semlegességét, amely rövidesen nyílt osztrákellenes beavatkozási szándékká alakult. Olaszországot az „irredenta Itália” utáni fél évszázados vágy inspirálta, amelyet az antant az ígéretes és a diplomáciai nyomás alkalmazásával serkentett. Ausztriában felmerült a gondolat, hogy Olaszország további semlegességét Trentino átengedésével vásárolják meg, ám Tisza István bizalmasa, Burián István közös külügyminiszter veszélyesnek, értelmetlennek és hiábavalónak ítélte mindenféle területi átengedést.⁴ Az olasz kormány 1915. április 26-án Londonban egyezményt kötött az antant képviselőivel, május 24-én pedig hadat üzent a Monarchiának.

Szükséges megjegyeznünk, hogy a hatalmak között, akik a Monarchia ellen szövetkeztek, Olaszország volt az egyetlen, aki már 1918 előtt a Monarchia felbontására tört. Természetesen remélte és meg is kísérelte, hogy szövetségeseit e cél érdekében megnyerje. Ebben az értelemben Olaszország hadba lépése a Monarchia ellen talán a legsúlyosabb csapás volt, akkor is, ha Olaszország katonai ereje nem is állt összhangban becsvágyával.⁵ Mindenesetre a második háborús év

¹ DIÓSZEGI ISTVÁN, A világháború, amilyenek ma látjuk. In: Hazánk és Európa. Budapest 1970. 94. (továbbiakban: DIÓSZEGI).

² JULIER FERENC, A világháború magyar szemmel. (továbbiakban: JULIER). Budapest 1933. 13.

³ DIÓSZEGI 97.

⁴ Uo. 100.

⁵ KANN, ROBERT, A., Geschichte des Habsburgerreiches 1526–1918. Wien–Köln–Graz 1982. 423. (továbbiakban: KANN).

közepén az olasz front megnyílása tovább fokozta a központi hatalmak haderóinek amúgy is túlzott igénybevételét.

Conrad von Hötzendorf 1915. május végéig Olaszország ellen Jenő főherceg vezérlete alatt 220 000 főnyi haderőt tudott állítani. Ezt a haderőt a főherceg három csoportba tagolta: Tirolban Dankl, Karinthiában Rohr, az Isonzó mentén Boroevic vezette a védelmet. „Olaszország beavatkozása — írja Julier Ferenc — a monarchia minden katonáját felháborította, mert senki sem tudta barátból ellenséggé változását nemes érdekekkel magyarázni. De elvégre is Cadorna olyan túlerőt tudott latba vetni, hogy az Isonzó vonalának megtartására a mi vezetőink a védősereg minden vitézsége dacára sem számíthattak. Conrad ugyan elrendelte a szívós védelmet, de csak azért, hogy az olaszok előnyomulását a lehetőség szerint késleltesse.”⁶

1915. május 24-étől június 22-éig határmenti csaták folytak, június 23-án Cadorna döntő támadást intézett az Isonzó vonal ellen, a főcél Trieszt elfoglalása volt. Az eredménytelen támadást július 18-án megújította Doberdó ellen, említésre méltó eredmény nélkül. A határ többi részén is heves harcok zajlottak le, amelyek az olasz támadás visszaverésével végződtek.⁷

Az első világháború könyvtárnyi irodalma napjainkban is erőteljesen gyarapszik: már kiadták a diplomáciai okmányokat, megírták hadtörténetét, bemutatták a háborús hátszágok életét, felvázolták a munkásmozgalom erőfeszítéseit, megvonták a háború mérlegét, felelős politikusok, magas beosztású katonák megírták visszaemlékezéseiket. A nagy világgésnek maradandó emléket állított az irodalom is.

Hanak Péter jogosan mutatott rá, mily kevés megbízható forrással rendelkezünk, amelyből a nép, jobbágyok, szegényparasztok, munkások — és tegyük hozzá az értelmiség, beosztott katonák, katonatisztek — nézeteit, gondolatait érzelmeit, szóval mentalitását a közvetítők mindig torzító áttétele nélkül saját elbeszélés, önvallomás alapján megismerhetnénk. E téren ő maga járt elől kezdeményező jó példával, midőn az 1970-ben Bécsben megjelent „Die Volksmeinung während des letzten Kriegsjahres in Österreich—Ungarn” c. tanulmánya után 1973-ban közzétette a „Népi levelek az első világháborúból” c. tanulmányát, amely a bécsi és a budapesti Hadtörténelmi Levéltárban található világháborús cenzúrahatóságok iratanyagából készült válogatást mutat be. A levelek a háborúban álló Magyarország hátszágába engednek bepillantást.⁸

Tanulmányunkban most azt a 485 levelet tesszük vizsgálat tárgyává, amelyre Dr. Czibula Antal, az ismert szegedi szocialista ügyvéd gazdag kéziratos hagyatékában bukkantunk.⁹ E levelezés Czibulának az olasz frontról feleségéhez írt leveleit, felesége leveleit valamint édesanyja néhány levelét tartalmazza. Munkánkban a fő hangsúlyt Czibula frontról írt leveleinek bemutatására helyezzük, kit később irodalmi munkássága alapján Juhász Gyula „a szegedi Dickens” névvel tisztelt meg. Tesszük ezt annál inkább, mivel egész levelezésén vörös fonalként húzódik végig a békevágy.

Czibula Antal küzdelmes életének legfontosabb adatait terjedelmi okok miatt csak 1918 őszéig van módunkban végigkísérni. 1879. március 1-jén született Szegeden. Népes családjában édesanyja, a mindenes mosónő tartotta a lelket s a

⁶ JULIER 125 — 126.

⁷ Uo. 127 — 128.

⁸ HANAK PÉTER: Népi levelek az első világháborúból. Valóság 1973. 3.

⁹ CSONGOR GYÓZÓ Családi Levéltára. Szeged. DR. CZIBULA ANTAL első világháborús levelezése 1915 — 1918. 1 — 485 db. Tanulmányunkban az idézett levelek keltezését adjuk meg.

rendet. Czibula jogot végzett, fiatal ügyvédként Szegeden már a századfordulón aktív politikusnak számított. 1905. december 24-én lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, amelynek több mint negyven éven át aktív munkása volt, mint előadó, pártüggyvéd és utoljára mint a végrehajtó bizottság elnöke. Felesége született Babos Karolina volt; amikor 1914 márciusában behívóját megkapta, két kisfiút is otthon hagyott: Artúrt és Viktort (Gyózót).

Czibula Antal tényleges katonai szolgálatot nem teljesített, hanem 1915 márciusában háborús katonai szolgálatra vonult be a 46. gyalogezredhez Szegedre. Legelső háborús levele, egy levelezőlap, 1915. március 15-éről kelteződik. Katonavonata március 17-én indult el Szegedről; Czibula előbb Brassóba, majd Nagyszebenbe került, ahol rövid katonai kiképzésen vett részt.

Első leveleiben a háború gyors végét prognosztizálta, várja, reméli, hogy ő maga már nem is kerül a frontra. „... alapos feltevésem, hogy mi már nem fogunk puskaport szagolni s nem nézzük alulról az ibolyák fakadását.” A nagyszebeni kiképzésnek azért is örült, mert: „... egészen bizonyossá vált, hogy most már augusztus előtt semmiképp sem kerülhetünk a harcztérre, addig pedig be is fejezik a háborút”. Július 15-ei levelében a nagyszebeni katonai kiképzést így összegezte:

„Éppen ma négy hónapja, hogy katona vagyok. — Ez alatt a négy hónap alatt eleget fáradtam és sok törődésen mentem keresztül, de elmondhatom legalább, hogy a nehezebben, a katonai kiképzésen keresztül mentem s most már egész könnyű a dolgom s ez így megy mindaddig, míg a harcztérre nem kerülök. — Most már egyszerű, úr vagyok katonáéknál is. A harcztér még elég messze van. Addig béke is lehet már, míg engem elvinnének. Elég hosszú ideje tart már ahhoz ez a népeket pusztító borzalom.” E várakozásokkal kapcsolatban figyelembe kell vennünk, hogy az emberek valamennyi hadviselő országban a Balkán kivételével fél évszázada békében éltek, elfelejtették, mit jelent a háború, nem tudták elképzelni, hogy olyan hosszú ideig tarthat.

A háború gyors befejeződésére vonatkozó derűlátó elképzelések nem is váltak valóra; Czibula Antal őrmester 80 órás folyamatos utazás után, augusztus 27-én zászlóaljával Breznitzbe ért, egy csendesebb helyre, közel az olasz határhoz. Október 25-én már az Isonzó-fronton van, s mint ideiglenes szakaszparancsnok megkezdte harctéri szolgálatát. Ott ebben az időben, az október 15-étől november 3-áig tartó 3. Isonzó-csata zajlott.¹⁰ 1916. február 4-én írt levelében minderre így emlékezett vissza: „Októberben, azon a hajnalon, amikor elindultunk, nagy csatazajban értünk a harcztérre. Dörgött az ágyú, a puska, a gépfegyver. Fényszóró világított, a rakéták süstörögtek.” Október 28-án zászlóalja egy sikeres támadást vitt végbe, de ebben századának nem volt szerepe.

Nehéz harctéri körülményeiről feleségéhez írt, november 1-jei levelében számolt be:

„Egy szűk tisztí fedezékben vagyok. Hatan vagyunk benne, egymástól mozogni sem bírunk. Két ágyon és ágy alatt, a földön fekszünk. Sár és nedvesség, bűz mindenütt. Kimenni az ajtón nem lehet, mert eláruljuk a helyünket s az olasz ide ágyúz. Csak este megyünk ki a felállítási helyünkre, ahol most szakad az eső s ázik a baka. Ennél rosszabb helyzetbe már nem kerülhetünk, de ez nem baj, csak életben maradjunk. Sárosak, piszkosak és mosdatlanok vagyunk, mint a csavargók, de a ... tallián rögtön meglátja a selőne. Az vigasztal csak, hogy ebben a helyben

¹⁰ JULIER 150.; I. még: AJTAI ENDRE: A volt Cs. és Kir. 46. gyalogezred világháborús története. 1914–1918. Szeged 1933.

sokáig nem leszünk, hamarosan felváltanak. — Az életemért nem aggódom, neked sem kell aggódnod, mert amennyire lehetséges, eléggé védett helyen tartózkodunk a tisztekkel. Ezt a helyet az olasz még soha be nem lőtte, csak körülöttünk csapkod be ágyúival.”

November 1-jei, második levelében — mint a nyár folyamán — ismét bizakodott, hogy „... végefelé jár a dolog s valahogy majd csak kibírjuk”. Hat nappal később írt elkeseredett levelében elvetette, elítélte az egész háborút, amennyire a cenzúra körülményei csak megengedték: „*Mindig csak az fájt legjobban nekem, hogy nem szemeim előtt serdülnek fel fiacskáim. Ezért életemből elveszettnek is tartom az itt töltött időt. Hogy mennyi lesz ez az idő, azt az ember nem mondhatja meg. Megbolondult a világ.*”

November 9-én Cadorna megnyitotta támadását, amelyből a december 4-én végződött, 4. Isonzó-csata fejlődött ki. A két őszi csata során a Monarchia 67 000 katonát veszített. „A csatafront minden méretére 1-1 halottunk esett” — írja döbbenetben Julier.¹¹

Czibula, aki ebben az időben a Mrzl Vrh hegy egy — a levelek alapján közelebről meg nem határozható — pontján tartózkodott, leveleiben szintén beszámolt arról, hogy „az olasz egyre nagyobb erővel tüzel”, ám ez a támadás közvetlenül nem fenyegette. A december 3-ai levél szerint a csatazaj elcsitult: „Mélyen hallgat a tallián az egész fronton. Talán csak nem fejezte be a háborút? Pedig de jó volna már.”

December 10-ei levelében vázolja harctéri teendőit, katonatársai mérhetetlen szenvedését: „Mindössze annyiból áll a dolgom, hogy minden harmadik éjjel ébren vagyok s végigjárom a legénység órállítását, a svarmléniát, ahogy mi nevezük az egész századnál. Ilyenkor veszem a botomat s nekivágok a feneketlen sárnak, ami a futóárokban s mindenütt bőven van itt hetek óta. — Elbeszélgetek a bakákkal, akik a Krisztus minden szenvedését szenvedik el. De azért túrnek, talán még jobban, mint Krisztus túrt. — Szerencséje a hadseregnek, hogy ilyen bakái vannak. — Ha nem ilyenek volnának, már az olasz régen az ország belsejében volna. Egy pár zokszót ejt ugyan néha, de azért rendületlenül végzi a kötelességét. — Itt, ezen a helyen még jobban megtanultam szeretni a népet.” E napokban írt leveleiben tovább panaszkodott, hogy hetek óta köd van, a sár nyakig ér; a baka ruhája csöpög a sártól. „Az élettől megy el az embernek a kedve.”

December 20-án a közelő karácsonyra gondolt és vigasztalódni próbált: „... könnybe lábad a szemem és sír a lelkem, ha arra gondolok, hogy karácsony este nem lehetek otthon. De vigasztalódj, Linuskám, úgy sejtem, hogy nincs messze már az ideje, amikor újra látjuk egymást.”

1916. január első napjaiban megtörtént Czibula kadetté való kinevezése. A január 4-ei levél tanúsága szerint a kapitány ennek kapcsán kiemelte lelkiismeretességét” és „az ellenség előtti bátor magatartását”. Ebben az időben ez a frontszakasz nyugodt, az olaszok alig adnak magukról „valami életjelt”. Ettől eltekintve Czibula helyzetét nem tartotta kedvezőnek. „Most én kerültem a legrosszabb helyzetbe, mert az én szakaszomtól csak 60–70 lépésre van az olasz állás.”

Czibula márciusban szabadságot kért, orvosi vizsgálaton is átesett s április 1-jén már Brassóból írt. Május első felében Magyarországon volt, feleségével, két kisfiával is találkozott. Július 3-án zászlóssá léptették elő.

¹¹ JULIER 151.

Katonaéletében további fontos esemény, hogy július 27-én a Tolmein-i hídfőhöz került az önálló III/46. félzászlóaljhoz, mint századsegédtiszt. Harctéri szolgálata végéig most már itt tartózkodik. Az új környezettel nem volt megelégedve: „Valóságos pokol az életem” — írta augusztus 7-én. Feleségétől könyveket kért: „Tudományos, komolyabb természetű dolgok most nem bírják figyelmemet lekötni. Ezért csak szépirodalmi műveket kérek, és pedig egyelőre Jókai könyveiből. — Vásárolj meg az Olcsó Jókai című vállalatnál a következő füzeteket: 1. Egy hírheht kalandor. 2. A gazdag szegények. 3. A szegény gazdagok. 4. A kőszívű ember fiai. — Esetleg ezek valamelyike helyett 5. A lélekidomár.”

Augusztus 5-én az olasz sereg az egész vonalon támadást indított. Ez volt az augusztus 18-áig tartó, 6. Isonzó-csata, amelynek során az osztrák—magyar seregek elvesztették a Görz-i hídfőt és a Doberdó-i fennsíkot. E területek elvesztése mozzanata volt annak a válságnak, amelybe a központi hatalmak 1916 nyarán kerültek.¹²

A harcok a Tomein-i hídfőnél is zajlottak, az itt elért részsikerről augusztus 9-én Czibula szokatlanul harcias hangvételű levélben számolt be feleségének:

„Ma éjjel, éjfél után nagy támadást csináltunk, behatoltunk az olasz állásokba s azután zsákmánnyal megrakodva tértünk vissza. Nekem a zsákmányból csak egy olasz hegymászóbot jutott, amit ott kint az olaszoknál a Joó Bálint nyomott a markomba.

De kezdem az elején. A múlt hét azzal telt el, hogy folyton-folyvást készültünk a támadásra. Többször felmásztunk egy magas hegyre, hogy onnan betekinthessük az olaszok állásait, hogy tudjuk magunkat a támadásnál tájékozni. Emellett az egész héten idegeskedtünk, nyomott volt egy kissé, akármennyire is akartuk is takargatni, a hangulatunk. — Nem tudtuk, hogy hogyan végződik a támadás, mi ér majd bennünket. — Hasonló volt a helyzetünk a siralomházba ültetett halálraítélt utolsó óráihoz. Augusztus 8-át már úgy tekintettük, mint életünk utolsó napját. Ez is végrendelkezett, az is közölte utolsó akaratát, megírta búcsúleveleit. — Én csak a te czímedet írtam fel egy lapra. —

A tegnapi napon, este 9 óra 30 perczkor, egy robbanás vezette be a támadást. Felrobbantottuk a tallián aknáit. — Ő ugyanis a hegyoldalba mélyen befúrt, azzal a szándékkal, hogy amint alánk ér, azt felrobbantja. — Mi már ezt hónapokkal ezelőtt észrevettük s megtettük az ellenintézkedést. Egy aknát fúrtunk az olasz akna alá s mikor elkészült, ez tegnap volt, felrobbantottuk. —

A robbantásra az olasz egy borzasztó ágyútűzzel felelt. — Mi meg ezalatt gyülekeztünk az árokban, hogy kirohanunk. — Olyan iszonyú tűz zúdult a nyakunkba, hogy azt hittük, nem éljük túl. — Akit a gránát nem talált, azt a szertehulló kövek sebeztek meg. Két emberem nyomban harczképtelen lett, engem pedig egy kő ért a jobb pofacsontomon, a helye még most is fel van dagadva. — Éjfél után a tallián tűz alább hagyott, akkor kiugráltunk az állásainkból s igyekeztünk előre. — Pokoli zűrzavar keletkezett. — Lőttek a mi tüzéreink, lőttek a talliánok. Nekem a szakaszommal egy ideig tartalékban kellett lennem. De a szakaszom az éjjeli sötétben úgy elszédett, hogy négy emberrel maradtam együtt, csak később találtam rá a többi emberemre, nagyobbrészt már az olasz állásban. — Amint ott fekszem egy szikla mögött, hallom, hogy kiabál Molnár hadnagy értem. — Erre felértem kevesedmagammal az olasz állásokba. Ott aztán már kevés dolgunk volt. A gyáva talliánok kiűrtették előttünk az állásokat. — Egy pár ember

¹² Uo. 184—186.

maradt ott, aki úgy látszik, a megadást várta. — Összefogdostuk őket. — Én valami 17 embert fogdostam össze az embereimmel. — Mikor rájuk szoltam: Avanti, szelíden és készséggel mondogatták, hogy hát szívesen mennek ök, s mentek is azzal a pár fegyveres emberrel, akik kísérték őket... —

Három óraker visszatértem. Képzelted, hogy örültem, hogy ép bőrrel menekültem, amikor már napok óta a legrosszabbra voltam elkészülve.

Az egész eredmény, amit a századunk elért: 153 fogoly, köztük két tiszt, két gépfegyver, nagy mennyiségű fegyver zsákmányolása. Nekünk csak egy halottunk volt s 22 sebesült.”

A több mint két éve tartó s szünni nem akaró háború azonban már kezdte felőrölni a Monarchia, s benne a magyar hadsereg erejét, harci szellemét, s mint Czibula augusztus 27-ei leveléből is kiderült, a katonák az Olaszországgal folytatott háborúval sem tudtak már azonosulni. „Igen érdekesek azok, amit a bakák egymás között beszélgetnek — írta. Vannak itt már minden korú emberek, 19 évesek és 46 évesek is. — Fiatalnak, öregnek mindig otthon jár a gondolata. S miközben csákányozzák a kemény sziklát, folyton szidják ezt a görbe országot s nem tudják, hogy miért nem adták oda az olaszoknak, amikor kérte. Ezt az egyet nem bocsátják meg soha a kormánynak s fogadkoznak, hogy ha egyszer a szép magyar alföldre visszakerülnek, sohasem gondolnak arra, hogy még hegyet is lássanak.”

A levelekből kiderül, hogy az Isonzó-fronton mindkét szembenálló fél fokozott figyelemmel kísérte a hadieseményeket azután, hogy augusztus 27-én Románia is hadat üzent a Monarchiának. „Tegnap a digó nagyon élénk volt — olvashatjuk az augusztus 29-ei lapon — . Délután folyton lövöldözött. Az este énekelt, kurjongatott s a rezes bandát játszatta annak öröme, hogy Románia megtámadott bennünket.” December 6-ai levelében Czibula tudatta feleségével: „Éppen ebben a pillanatban (este 8 óra) telefonáltak a zászlóalj-parancsnokságtól, hogy Bukarest elesett. — A szakaszom legénysége kiment a barlang elé s hurrázott. De hurrázott az egész front is.” Katonák, tiszték, talán úgy vélték: ezzel is közelebb kerültek a háború végéhez.

Katona-barátkozásoknak az Isonzó-fronton Czibula egész levelezése alapján nem találjuk nyomát. Az olaszok legbarátságosabb gesztusa az volt, hogy ez idő tájt már narancsot, citromot dobáltak át az ellenséges állásokba. Erre került sor 1916 karácsonyán is. „Úgy látszik, ott se igen lelkesülnek már a háborúért” — vélte Czibula december 26-ai levelében.

Az 1917-es év méter magas hóval köszöntött az Isonzó-pontra, a katonák havat takarítottak, a harc egyelőre szünetelt. Czibulát február 6-án „gazdászati segédtsízt”-nek nevezték ki, s úgy látszott, a továbbiakban talán már nem is kell arcvonalbeli szolgálatot teljesítenie. „Én — írta február 9-én feleségének — mindenesetre igyekszem jól végezni a dolgomat, hogy helyemet megtarthassam, nem tovább, csak a háború győzelmes befejezéséig.” Itt kell megjegyeznünk, ez az egyetlen frontról jött levél, ahol a „győzelem” szó előfordul.

Czibula Antal a fronton is szocialista maradt, megőrizte hűségét a Magyarországi Szociáldemokrata Párt iránt, amely párt sokakban keltette fel a radikális szociális változás reményét. A tábori posta cenzúrázása azonban nem tette lehetővé ezeknek az eszméknek és gondolatoknak a fejtegetését. Április 3-ai levele e szempontból különösen érdekes, kitűnik, hogy április 2-án késő éjszakába nyúlóan a tisztí étkezdében „a munkáskérdésről” s „a szocializmusról” vitatkozott tisztársaival s a februári forradalom után „nagyobb eseményeket” várt. „Az történt ugyanis, hogy a beszélgetés folyamán szóba került a munkáskérdés, majd az őrnagy úr hozzám fordult, hogy szeretne valamit hallani a szocializmusról. Erre én előadást

kezdtém. Nagy kavarodás, vitatkozás támadt belőle, a legtöbben nem akarták érteni, többen félreértették, csak a Molnár hadnagy mutatta, hogy velem van egy véleményem, amit az őrnagy úr is észrevett s megjegyezte, hogy úgy tűnik fel, mintha a Czibulának árnyéka volna ő. — A dolog vége az lett, hogy nyolc napon belül egy népszerű előadást kell tartanom a szocializmusról.” Majd később: „Olvasgatok s lesem az újság híreit az orosz forradalomról. — Elhítem magammal, hogy hűsvétra nagyobb események hírért kapjuk s vannak itt elegendően, akik szintén hisznek az ilyesmiben.”

A várt „nagyobb események” még vártak magukra, ehelyett tovább folyt a háború az Isonzó-fronton is. Cadorna augusztus 18-án — a 11. Isonzó-csatában — 53 gyaloghadosztállyal nagyerejű támadást intézett Boroevic 20 hadosztály erejű arcvonala ellen. Az olaszok legázolták a bainsizzai fennsík osztrák védőit és Boroevic arcvonalát Tolmein és Görz között 20 km szélességben hátranyomták. A csata az arcvonal legnagyobb részén augusztus 31-én véget ért.¹³

Czibula augusztus 20-ai levelében számolt be a 11. Isonzó-csatáról, itt, ekkor szerezte legsúlyosabb háborús élményeit.

„Augusztus 17-én délután, a király születése napján, ezen a helyen még soha elő nem fordult pergőtűzet zúdított az olasz a nyakunkba s teljes 48 órán keresztül szakadatlanul lőtt. — Borzalmas dolog volt ezt a két napot átélni. — Az idegeimet annyira megviselte, hogy még most is a hatása alatt állok, bár tegnap este óta csak gyöngébb a tüzelés s bár az éjjel nagyon jól aludtam.

Már két héttel előbb tudtuk, hogy az olasz el akarja foglalni a Mrzl-t. Átszökő olasz katonák újságolták. — Tegnap indult támadásra, de a szegedi bakák mindenütt visszaverték. Egy darabig bent volt egyik állásunkban is, de onnan is kivertük.

Az én lakásom a zárótüzelés központján állott. — Az olasz ugyan elzárta a tüzeléssel ezt a helyet a fronttól, mert azt hitte, hogy a tartalékok ezt az utat fogják felvonulásra választani. — Óriási mennyiségben hullottak tehát a lövedékek két napon keresztül erre a helyre. — Valóságos orkán zúgott egy-egy lövedék becsapódása után, s minthogy másodpercenként jöttek, a szélvészszűgásszerű zaj örökös volt. — Én is elhagytam természetesen a bódémat, mert nem éreztem magamat biztonságban, s egy fél napig gubbasztottam egy hatalmas szikla mögött. — De azután rájöttem, hogy a házamat a belövéstől egy távolabb eső szikla védi, s itt töltöttem a további időt. — Mióta a háborúban vagyok, ilyen percekem nem voltak. Sokat gondoltam rátok s bizony nem egyszer ötlött az agyamba, hogy nem látlak többet benneteket. Most már nyugodtabb vagyok, mert a viszonylagos nyugalom helyreállott, s mert most már abban is bizonyos vagyok, hogy a legnagyobb lehetőség szerint elég biztonságban vagyok. —”

A megrázó élményre szeptember 25-ei levelében is visszatért. „Az én sorsom itt nem mondhatnám, hogy a legjobb. A tizenegyedik isonzói csata nagyon megviselt.”

Czibula 24 hónapi arcvonalbeli szolgálat után, megrendült egészséggel 1917. október 27-én hagyta el az Isonzó-frontot. November 3-án már Budapestről írt, tudatja feleségével, hogy az István úti hadkórházban van. Ugyanebben a hónapban főhadnaggyá léptették elő. Háborús levelezésének utolsó, 485. számot viselő darabja egy feleségéhez írt, békéscsabai képeslap 1918. május 3-ai dátummal, amiből kiderül, hogy a békéscsabai munkásgyűjtő-állomáshoz helyezték és néhány nap múlva hazamegy Szegedre.

¹³ Uo. 220.

Tanulmányunkban Czibula Antal frontról írt leveleinek legfontosabb katonai és politikai vonatkozásait mutattuk be. Ám, ha röviden is, utalnunk kell arra, hogy minden levelét az otthonhagyott család iránti forró szeretet, aggodás, gondoskodás hatja át. Néhány részlet: 1916. február 10.: „A Mamám írt tegnap s megírta, hogy Nuncikát a templomba szokta vinni. — Én nem bánom, ha viszi, de legalább jól felöltöztessd azt a kis betyárt és hűvös időben ne vigyétek el.” Június 18.: „Nagyon megörültem, hogy Viktorika járni kezd. Bárcsak most megkezdett lépései szerencsésen folytatódnának.” Szeptember 13.: „A Mamám hogy van? Hogy áll pénz dolgában?” Október 5., szintén feleségéhez: „Tegnapelőtt, még gázsifizetés napján — a pénzt még melegedni sem engedtem nálam — elküldtem neked 250 K-t, a mamának 50-et ... még nekem is maradt 24 koronám”. Október 17.: „Írod, hogy nagyon nehéz cipőt szerezni, majd gondoskodom én is rólad, amint lehet. — Mindenesetre küldj mértéket a lábodról s a kisfiunk lábairól. — Talán kész cipőket tudok hazavinni, ha itt bőrt és talpat vásárolhatok. Mert most az is nehéz. De amit lehet, megteszek...”

Czibula az 1918-as őszirozsás polgári demokratikus forradalom után, novemberben szerelt le Szegeden. Katonáskodása alatt megkapta a kizezüst és bronz vitézségi érmet, valamint a Károly Csapatkeresztet.¹⁴

Az első világháború 1918 őszén — az antant emberi és anyagi erőfölénye következtében a központi hatalmak vereségével végződött. Tisztán katonai szempontból a központi hatalmak összeomlásának döntő oka — eltekintve a nemzeti konfliktusoktól és gazdasági problémáktól — a németeknek a nyugati fronton elszenvedett veresége és a korlátlan tengeralattjáró-háború kudarca volt.¹⁵ Magyarország a világháborúban közel 3 800 000 katonát adott. Elesett, elhalt 661 000 fő, megsebesült 743 000 katona, foglyul esett 734 000 fő.¹⁶ A nagy mérkőzés az emberiség óriási véráldozata és tengernyi szenvedése árán megerősítette a régi birtokosok, Anglia, Franciaország és az Egyesült Államok pozícióit és kudarcra ítélte a kontinentális hegemoniára törekvő Németország kísérletét.¹⁷

---

¹⁴ A negyvenhatosok fegyverben 1914—1918. Összeállította HIRN LÁSZLÓ II. Szeged 1933. 52.

¹⁵ KANN 436.

¹⁶ JULIER 297.

¹⁷ DIÓSZEGI ISTVÁN, Klasszikus diplomácia — Modern hatalmi politika. Budapest 1967. 407—410.

Katalin Soós

A SOLDIER'S LETTERS FROM THE ITALIAN FRONT
1915–17

The paper examines one section of the 485 piece World War I correspondence by the socialist lawyer Dr. Antal Czibula (1879–1953) of Szeged: the letters and postcards sent by Czibula from the Italian Front. Czibula joined the Isonzó Front on October 25, 1915, and reached the Tolmein bridge-head on July 27, 1916. A yearning for peace weaves through all of his correspondence like a red thread. In his letters he describes the difficult conditions of the battlefield, the suffering of the soldiers, the daily routine of the trenches, and the activities of the battle. He gives an account of his regiment's involvement in the 6th and 11th Isonzó battles, which might be of interest even to the military historian. His letters reflect the decline of the fighting spirit of the army after the first half of 1916. The Russian revolution of February 1917 attracts his attention, as he is expecting „yet greater events”. Czibula spent 24 months at the frontline, and was discharged as a lieutenant in November 1918.

Besides examining the most important military and political reference points of Czibula's letters, the paper touches upon the main battlefield events of the Isonzó Front, and the reasons of the failure of the Central Powers, as well as gives a numeral account of the losses of Hungary in the war.